

بینامتنیت و شعر حجم

در کتاب « هفتادسنگ قبر »

اثر « یدالله رویایی »

دکتر محمدعلی زهرازاده

استادیار زبان و ادبیات فارسی، دانشگاه سیستان و بلوچستان

علیرضارحیت حسن آبادی

دانشگاه آزاد اسلامی، واحد سمنان، باشگاه پژوهشگران جوان، سمنان

سر شناسه: علی رضا رعیت حسن آبادی - محمد علی زهرازاده
عنوان و پدید آور: بینامتنیت و شعر حجم/ رعیت حسن آبادی. علی رضا. مولف.
۱۳۶۴ - زهرازاده. محمد علی. مولف ۱۳۴۵
مشخصات نشر: ثابت قدم. مشهد
تعداد صفحات: ۱۸۷ ص.
موضوع: ادبیات. شعر. مفاهیم و نشانه‌ها. اصول و فنون شعر.
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۱۱۵۴-۶-۵
رده بندی دیویی: ۸ پ ۶ س ۱ / ۳
رده بندی کنگره: ۶۱۷۰۹۳ کتابخانه ملی ایران ۷۸۹

نام کتاب: بینامتنیت و شعر حجم
مولفان: علی رضا رعیت حسن آبادی - محمد علی زهرازاده
ناشر: ثابت قدم (باهمکاری سامانه اطلاع رسانی چاپ و نشر ایران)
طرح جلد و صفحه آرایی: نوشین سادات محمدی
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۳۹۱
چاپ: میثاق
قیمت: ۳۵۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۱۱۵۴-۶-۵
کلیه حقوق برای مولفان محفوظ است.
تلفن مرکز پخش: ۰۹۳۶۳۰۴۵۰۶۶ - ۰۹۱۵۹۲۲۴۳۲۰

تقدیم به

پدرم که با بوی سبز کتاب و گرمای نان ، دانایی و تلاشم آموخت

مادرم که ارده بهشت تمام دارد

خواهرم که شادی های غیرمنتظره را می داند

و برادرانم که یکان یکان دوستی اند و مهربانی.

علیرضاعت حسن آبادی

www.ketab.ir

چکیده

شعر حجم یا حجم‌گرایی (Espacementalisme) یکی از جریان‌های شعری ایران است که در زمستان ۱۳۴۸ با انتشار بیانیه‌ی شعر حجم رسمیت پیدا کرد. از میان تمام کسانی که این بیانیه را امضا کردند، یدالله رویایی توانست با اشعار خود این جریان شعری را نهادینه کند و یکی از برجسته‌ترین شاعران حجم‌سرای ایران و جهان لقب بگیرد.

بینامتنیت یکی از مهم‌ترین نظریات ادبی است که نخستین بار توسط ژولیا کریستوا مطرح شد که در نهایت منجر به نظریه‌ی مرگ مولف شد.

در باب بینامتنیت دو دیدگاه و مکاتب مختلف وجود دارد. دیدگاه نخست که دیدگاهی سنتی‌تر است، خود را محدود به بررسی ارتباط بین یک متن و متن‌های پیشین می‌کند. در این دیدگاه، بینامتنیت به معنای روابط واضح و روشن، چون نقل قول‌های مستقیم، تضمین و... می‌باشد.

دیدگاه دوم که از دیدگاه اول تئوری‌تر و مدرن‌تر است، دیدگاه کسانی چون ژولیا کریستوا، رولان بارت و ژاک دریدا است، که معتقدند هر متنی بینامتن است.

در این پژوهش، پس از توضیح شعر حجم و ویژگی‌های شعری رویایی و نیز بینامتنیت و انواع آن، به عنوان فرضیه‌ی اصلی، نشان داده می‌شود که مدل سرایش شعر در کتاب «هفتاد سنگ قبر» با نظریه‌ی «بینامتنیت» (کریستوایی) و نظریات وابسته به آن ارتباط دارد.

کلمات کلیدی

حجم‌گرایی، بینامتنیت، رویایی، هفتادسنگ قبر

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱۱	مقدمه
۱۲	فصل اول: کلیات تحقیق
۱۳	۱-۱- بیان مسأله
۱۴	۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق
۱۵	۱-۳- اهداف تحقیق
۱۵	۱-۴- سوالات تحقیق
۱۵	۱-۵- فرضیات تحقیق
۱۶	۱-۶- پیشینه ی تحقیق
۱۷	فصل دوم: شعر حجم و روایی
۲	
۱۸	۲-۱- یدالله روایی
۲۰	۲-۲- شعر حجم یا حجم گرایی
۲۲	۲-۳- شعر روایی: شعر خواص پسند
۲۳	۲-۴- شعر جوشی - کوشی
۲۳	۲-۵- نمونه هایی از شعر حجم
۳۲	۲-۶- روایی و منتقدان
۳۵	۲-۷- هفتاد سنگ قبر
۳۶	۲-۸- تکنیک های شاعرانه در کتاب «هفتادسنگ قبر»

۳۶	۱-۸-۲- استفاده از بینامتنیت
۳۶	۲-۸-۲- استفاده از جناس
۳۹	۳-۸-۲- نمادگرایی
۳۹	۱-۳-۸-۲- الف: درخت ها
۴۱	۱-۱-۳-۸-۲- نمونه ای از ارتباط بین درخت و سنگ مرده: ایجاد حجم با درخت
۴۳	۲-۳-۸-۲- ب: گلها
۴۳	۴-۸-۲- استفاده از حرف اضافه ی «از»
۴۳	۱-۴-۸-۲- حروف اضافه
۴۴	۲-۴-۸-۲- حرف اضافه «از»
۴۵	۳-۴-۸-۲- از دوست دارم
۵۸	۵-۸-۲- استفاده از لغات عربی
۶۰	۶-۸-۲- ساختارشکنی نحوی
۶۲	۷-۸-۲- استفاده از شعر تصویری و شعر دیداری
۶۲	۱-۷-۸-۲- شعر تصویری
۶۳	۲-۷-۸-۲- نمونه هایی از شعر تصویری
۶۵	۳-۷-۸-۲- شعر دیداری
۶۶	۴-۷-۸-۲- نگاهی به مانیفست شعر دیداری
۶۶	۵-۷-۸-۲- نمونه هایی از شعر دیداری در شعر معاصر
۷۰	۸-۸-۲- استفاده از قلب مطلب
۷۳	فصل سوم: بینامتنیت

- ۷۵ ۲-۳- متن و اثر
- ۷۷ ۳-۳- بینامتن در خدمت تکثر متنی
- ۸۲ ۴-۳- بینامتنیت ژنتی
- ۸۳ ۵-۳- متن های پیشین ذهن مخاطب
- ۸۳ ۶-۳- بینامتنیت در ایران
- ۸۴ ۷-۳- مکالمه گرابی
- ۸۷ ۸-۳- مثال هایی از بینامتنیت
- ۸۸ ۱-۸-۳- بینامتنیت در داستان «سحاک» و فیلم «یکشنبه ی غم انگیز»
- ۸۸ ۱-۱-۸-۳- خلاصه ی داستان
- ۹۰ ۲-۱-۸-۳- خلاصه ی فیلم
- ۹۱ ۳-۱-۸-۳- بینامتنیت در این دو اثر
- ۹۱ ۱-۳-۱-۸-۳- کین خواهی
- ۹۱ ۲-۳-۱-۸-۳- کوره های آدم سوزی و آشپزخانه ی سحاک
- ۹۲ ۳-۳-۱-۸-۳- خالی کردن جهان
- ۹۳ ۴-۳-۱-۸-۳- اشتراک در کدخدایی
- ۹۴ ۵-۳-۱-۸-۳- دیگر جزییات دارای بینامتنیت
- ۹۵ ۲-۸-۳- نمونه ای دیگر: بینامتنیت بین فیلم کتاب قانون و مثنوی معنوی
- ۹۵ ۱-۲-۸-۳- خلاصه ی فیلم
- ۹۵ ۲-۲-۸-۳- بینامتنیت در دو متن
- ۹۶ ۱-۲-۲-۸-۳- الف: رخمان توانا!
- ۹۸ ۲-۲-۲-۸-۳- ب: چون کوبی دری
- ۹۹ ۳-۲-۲-۸-۳- ج: از قیاسش خنده آمد خلق را

- ۹۹ ۳-۸-۲-۲-۴-۵: ترک تعصب نسبت به رفتار دیگران
- ۱۰۱ ۳-۹- مرگ مولف
- ۱۰۳-۱۰- روند کاهشی تاثیر مولف تحت تاثیر متون ذهنی مخاطب: از بینامتنیت به مرگ مولف
- ۱۰۴ ۳-۱۱- دسته بندی متن ها
- ۱۰۴ ۳-۱۲- روشی آماری در بررسی بینامتنیت کریستوایی و مرگ مولف
- ۱۰۷ ۳-۱۲-۱- پرسشنامه
- ۱۱۰ ۳-۱۲-۲- روایی و پایایی پرسشنامه
- ۱۱۰ ۳-۱۲-۲-۱- روایی پرسشنامه
- ۱۱۰ ۳-۱۲-۲-۲- پایایی پرسشنامه
- ۱۱۲ ۳-۱۲-۴- یافته ها
- ۱۱۲ ۳-۱۲-۳- جامعه، نمونه و روش نمونه گیری
- ۱۱۵ ۳-۱۳- شعر حافظ نمونه ای بی بدیل از مکالمه گرایي بینامتنیت و مرگ مولف
- ۱۱۶ ۳-۱۳-۱- مکالمه گرایي در شعر حافظ
- ۱۱۸ ۳-۱۳-۲- بینامتنیت کریستوایی
- ۱۱۹ ۳-۱۳-۳- بینامتنیت ژنتی
- ۱۲۰ ۳-۱۳-۴- استقبال شاعران از شعر حافظ: عاملی در جهت ایجاد بینامتنیت ژنتی
- ۱۲۱ ۳-۱۳-۵- مرگ مولف و فال حافظ

فصل چهارم: مکالمه گرایي، بینامتنیت و مرگ مولف در کتاب هفتادسنگ قبر

۱۲۳	۴-۱- مکالمه گرایي در هفتاد سنگ قبر
۱۲۴	۴-۱-۱- الف: مکالمه ی بین مرده و زایر قبر
۱۲۵	۴-۱-۲- ب: مکالمه ی بین شعر و شاعر
۱۲۵	۴-۱-۳- ج: مکالمه ی بین عنوان سنگ و مرده
۱۲۹	۴-۱-۴- مثال: مکالمه در باب کارکرد و تعریف حرف «میم»....
۱۳۹	۴-۲- بینامتنیت و مرگ مولف در کتاب هفتادسنگ قبر
۱۳۶	۴-۳- نقدی بر هفتادسنگ قبر. نمونه ای دیگر از بینامتنیت
۱۴۱	۴-۵- بینامتنیت در خدمت خیم
۱۴۶	۴-۶- مرگ مولف رویایی
۱۴۷	نتیجه گیری
۱۵۱	منابع

« شرح می خواهد بیان این سخن
لیک می ترسم از افهام کهن»

(مولانا، ۱۳۸۱: ۳۵۴)

عصر ما عصر تغییرات و دگرگونی هاست، در هیچ عصری امواج دگرگونی ها تا این حد خروشان نبوده و در هیچ عصری زندگی بشر تا این حد ناپایدار و دستخوش تحولات پی در پی نبوده است، صاحب نظران دهه ۱۹۶۰-۱۹۷۰ را «عصر کارآیی»، دهه ۱۹۸۰-۱۹۷۰ را «عصر کیفیت» دهه ۱۹۹۰-۱۹۸۰ را «عصر انعطاف پذیری» و عصر حاضر را «عصر خلاقیت و نوآوری» نامیده اند.

امروزه تحولات روز افزون زندگی بشر در ابعاد مختلف سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، تکنولوژیکی موجب گردیده است که ضرورت ایجاد ایده های نو و خلاق، نسبت به گذشته افزایش یابد و مباحث مربوط به تحول و تغییر پارادایم ها و روندها و رخدادها و تصویرها در ابعاد مختلف زندگی جدی تر گرفته شود. ما در دنیای پیچیده ای زندگی می کنیم که در آن هر روز شاهد پیشرفت های بسیار وسیعی در تمام ابعاد زندگی بشر هستیم.

همسو با تحولات زندگی بشر، ادبیات نیز به عنوان یکی از عواملی که مستقیماً با بشر در ارتباط است، هر لحظه در حال دگرگونی است. سیل عظیم نظریه پردازی و جریان های پی در پی ادبی، چیزی است که غیر قابل انکار است. این مطلب ضرورت انجام دادن پایان نامه هایی با موضوعات جدید و چالش برانگیز را بیش از پیش تایید می کند. موضوع این تحقیق نیز از این دست است.